

чувствително засилило. Систематически през последните два периода сж се намалявали само водениците и тепавиците. Причината на това трѣбва да се търси въ откриването на голѣми мелници и фабрики, които конкуриратъ и измѣстватъ малките небетчийски воденици и тепавици. Нарастването на джамиитѣ и хавритѣ следъ войнитѣ, и то изключително въ селата, се дължи на новопридобититѣ земи по южната граница, дето голѣма часть отъ населението е помашко. Сравнително по-бързо следъ войнитѣ сж нарастнали черквитѣ и манастиритѣ, нѣщо, което показва, че следъ преживѣнитѣ катастрофи и нещастия, населението се е повече привързало къмъ религията. Равномѣрно и доста добре е нараствалъ и броя на сградитѣ служещи за държавни и обществени учреждения. Подобно на тѣхъ сж се увеличили и училищата. Споредъ преброяването на 1900 г. въ България е имало 4,303 училища. На 1910 г. този брой се покачва на 5,173, за да се установи на 31. XII. 1926 год. на 7,613. Нарастването е непрекъснато и равномѣрно. Отъ процентитѣ, вписани въ таблица № 6, се вижда, че броятъ на училищата е съставлявалъ 0'4% отъ всичкитѣ сгради преди войнитѣ, а следъ тѣхъ съответния процентъ е 0'5. Тая стабилностъ е единъ добъръ признакъ. Тя свидетелствува за непрекъснатитѣ грижи и усилия, които се полагатъ за учебното дѣло у насъ.

Отъ сградитѣ служащи само за други цели, главно за покриване стопанскитѣ нужди на населението, и презъ тритѣ разглеждани периода сж нараствали само хамбаритѣ, които сж използвани едновременно и за яхъри. Всички други видове сгради отъ тая група сж нараствали промѣнливо, ще рече, ту сж нараствали, ту сж се намалявали, съ изключение на фурнитѣ, които непрекъснато сж се намалявали. Презъ първия периодъ сградитѣ отъ тая група сж намалѣли съ 12,041, презъ втория — съ 21,142, а презъ третия, напротивъ, сж се увеличили съ 120,657. Това показва, че презъ цѣлото десетилѣтие, преди почването на Балканската освободителна война, сградитѣ, въ които не сж живѣели хора, непрекъснато сж се намалявали. Самото намаление въ случая се явява не вследствие разрушение или унищожение на въпроснитѣ сгради, а благодарение на прехвърляне на часть отъ тѣхъ, било поради поправки или преправки, къмъ друга група: сгради служещи само за живѣене, или за живѣене и други цѣли. Най-много сж се намалили хамбаритѣ и плѣвнитѣ. Презъ второто петилѣтие силно сж се намалили и яхъритѣ. Следъ свършването на войнитѣ, напротивъ, тъкмо тия сгради най-чувствително сж се увеличили.

5. Брой на сградитѣ, изгубени и придобити отъ България вследствие на войнитѣ. При сравненията и съпоставянията направени до тука не се е държало смѣтка за броя на сградитѣ, загубени и придобити отъ България вследствие на преживѣнитѣ отъ нея

войни. Въ даннитѣ за 1910 г. сж включени сградитѣ въ Добруджа, дадени на Ромъния, и тия отъ юго-западнитѣ покрайнини, взети отъ Югославия, а къмъ числата за 1920 год. сж прибавени сградитѣ отъ новитѣ земи по южната граница. Абсолютниятъ брой на тия сгради, разпредѣлени по предназначение, се вижда отъ долнитѣ числа:

Таблица № 8. Брой на сградитѣ, загубени и придобити вследствие на войнитѣ.

Tableau № 8. Nombre des bâtimens perdus et acquis par suite des guerres.

Предназначение на сградитѣ Destination des bâtimens	Взети отъ—Enlevés par		Придобити по южната граница Acquis sur la frontière méridionale
	Ромъния въ Добруджа La Roumanie en Dobroudja	Югославия по юго-западната граница Par la Yougoslavie à la frontière Sud-ouest	
Само за живѣене			
Обикновени кѣщи	30,638	8,804	43,463
Ханища и хотели	118	7	177
Други	87	61	97
Всичко	30,843	8,872	43,737
За живѣене и за:			
Държавни и обществени учреждения	177	42	423
Училища	497	87	1,208
Църкви и манастири	90	49	273
Джами и хаври	234	—	502
Работилници и фабрики	300	39	217
Дюкяни и кръчми	1,601	255	667
Фурни	87	15	37
Хамбари	213	84	1,287
Яхъри	16,189	326	19,646
Плѣвни	457	72	2,611
Хамбари — яхъри — плѣвни	1,301	108	4,430
Воденици	161	56	109
Други цели	202	11	493
Всичко	21,508	1,144	31,918
Само за:			
Работилници и фабрики	367	54	458
Дюкяни и кръчми	1,418	80	862
Фурни	40	3	79
Складове за стоки	93	10	155
Хамбари	11,306	1,711	702
Яхъри	10,529	1,672	1,567
Плѣвни	6,564	682	15,697
Хамбари — яхъри — плѣвни	798	1,308	2,702
Воденици	400	510	1,420
Други цели	4,804	796	493
Всичко	36,319	6,826	24,583
А всичко	88,670	16,842	100,233

Изобщо загубени 105,512, а спечелени 100,233 сгради, или чиста загуба отъ 5,279 сгради. Едновременно и заедно съ сградитѣ въ Добруджа и по западнитѣ покрайнини, България загуби и 344,634 души население, срещу което придоби 377,041 жители отъ новитѣ земи.

За забелязване е, че, макаръ и придобититѣ сгради да сж, изобщо взето, по-малобройни отъ загубенитѣ, при много отдѣлни видове първитѣ сж повече отъ вторитѣ. Така, напр., срещу 39,442 загубени обикновени кѣщи, спечелени сж 43,463; срещу 125 загубени ханища и хотели,